

ถอดบทเรียน: การเขียนตำราและหนังสือเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการ Lesson Learned: Writing Textbooks and Academic Books for Academic Positions

นวรรตน์ ไวยชมพู | Navarat Waichompu

หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
Doctor of Education Program (Educational Administration) Hat Yai University

*Corresponding author e-mail: navarat.wa@hu.ac.th

(Received: 9 July 2024, Revised: 3 September 2024, Accepted: 7 September 2024)

บทคัดย่อ

การเขียนตำราและหนังสือเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนความเป็นผู้นำเชิงวิชาการของคณาจารย์ในระดับอุดมศึกษา ซึ่งตำราและหนังสือเป็นกลุ่มหนึ่งของผลงานวิชาการที่คณาจารย์ถ่ายทอดจากความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาของตนและได้รับการเผยแพร่ในวงการวิชาการ สามารถสืบค้นและเข้าถึง โดยตำราเป็นงานวิชาการที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนทั้งวิชาหรือเป็นส่วนหนึ่งของวิชา ส่วนหนังสือเป็นงานวิชาการที่เกิดจากการค้นคว้าศึกษาความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างรอบด้านและลึกซึ้ง บทความนี้เป็นการถอดบทเรียนจากองค์ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากคณาจารย์ที่จัดอบรมร่วมกับแนวคิดของผู้เขียนซึ่งอาจเป็นปัจจัยสำเร็จให้กับผู้อ่านในการเขียนตำราและหนังสือ เนื่องจากผู้เขียนตำราและหนังสือทางการศึกษาส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ผู้สอนการเขียนตำราและหนังสือเปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนการถ่ายทอดองค์ความรู้ของผู้เขียนว่ามีความเข้าใจลึกซึ้งในสิ่งที่เขียนหรือไม่ โดยตำราและหนังสือมีความแตกต่างแบบกว้าง ๆ 2 ประเด็น คือ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ประโยชน์และเนื้อหา ดังนั้นผู้เขียนต้องทำความเข้าใจว่ากลุ่มเป้าหมายคือใครเพื่อนำสู่การออกแบบเนื้อหาของตำราและหนังสือ การถอดบทเรียนครั้งนี้สิ่งที่นำเสนอ ได้แก่ 1) การทบทวนตัวเอง 2) การทำความเข้าใจกับตำราและหนังสือ 3) ตกผลลึกก่อนเขียนตำราและหนังสือ และ 4) การค้นหากัลยาณมิตร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความวิชาการนี้จะช่วยให้ผู้ที่เริ่มเขียนตำราและหนังสือมีแรงกาย แรงใจ ในการผลักดันตนเองเพื่อเขียนตำราและหนังสือที่มีคุณค่าทางวิชาการต่อไป

คำสำคัญ : ตำรา; หนังสือ; ถอดบทเรียน

ABSTRACT

Writing textbooks and academic books is a part of reflecting the academic leadership of faculty members in higher education. Textbooks and academic books are categories of academic work through which faculty members share their knowledge and expertise in their

fields, and these works are disseminated within the academic community, making them searchable and accessible. Textbooks are academic books used for teaching and learning, either as entire courses or parts of courses, while textbooks are academic works resulting from in-depth research and study of specific topics in a comprehensive and profound manner. This article lesson learned from the knowledge imparted by the instructors who conducted the training, combined with the author's own ideas, which are crucial success factors. Since most textbook and academic books authors are educators, writing textbooks and academic books serves as a mirror reflecting the depth of the author's understanding of the subject matter. Broadly, textbooks and academic books differ in two key areas: their target audience and content. Therefore, authors must understand their target audience to design the content of their textbooks and books appropriately. This lesson extraction focuses on the following aspects: 1) self-review 2) understanding textbooks and academic books 3) crystallizing thoughts before writing textbooks and academic books and 4) finding supportive colleagues. It is hoped that this academic article will inspire and encourage those who are about to begin writing textbooks and academic books to push themselves towards creating valuable academic works.

Keyword: Academic Books; Textbooks; Lesson Learned

บทนำ

การเขียนตำราและหนังสือมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาในการขอตำแหน่งทางวิชาการ เนื่องจากผลงานเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นการเผยแพร่ความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาของตน แต่ยังสะท้อนถึงความสามารถในการวิจัย การคิดวิเคราะห์ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่สังคมวิชาการและสาธารณชน การมีผลงานเขียนที่ได้รับการตีพิมพ์และยอมรับในวงการวิชาการ เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นผู้นำทางวิชาการและมีส่วนสำคัญในการประเมินความสามารถของอาจารย์ในการขอตำแหน่งทางวิชาการ นอกจากนี้ การเขียนตำราและหนังสือยังช่วยส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน ทำให้นักศึกษาสามารถเข้าถึงความรู้ที่ทันสมัยและสอดคล้องกับทิศทางของศาสตร์นั้น ๆ บทความวิชาการครั้งนี้เกิดจากการถอดบทเรียนที่ได้จากการอบรม “การเขียนตำราในระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพ” จัดโดยสำนักงานการศึกษาดูเนื่องมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ขอขอบคุณศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.ชุตินา สัจจามันท์ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.บุญทิพย์ สิริธรรังศรี ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. สิริวรรณ ศรีหล และอาจารย์นนทยา มณีศิลป์ รวมทั้งการค้นคว้าเอกสาร บทความวิชาการ ตำรา หนังสือ ที่เกี่ยวข้องกับการเขียนตำราและหนังสือเพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการกับแนวคิดของผู้เขียน เพื่อถ่ายทอดบทเรียนการเขียนตำราและหนังสือ

ตำราและหนังสือถือเป็นมรดกทางวิชาการที่มีคุณค่า สะท้อนมโนทัศน์ของผู้เขียนในการถ่ายทอดความรู้และ ประสบการณ์ และยังใช้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยผลงานทางวิชาการประเภทตำราและหนังสือเนื้อหาที่ปรากฏจะสะท้อนลีลาการเขียนที่แตกต่างกันในแต่ละศาสตร์เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและมโนภาพตาม ในขณะที่อ่าน เช่น งานเขียนทางสังคมศาสตร์มีการเรียงร้อยถ้อยคำ ความสละสลวยของเนื้อหาและภาษาที่ถ่ายทอด ในขณะที่งานเขียนด้านวิทยาศาสตร์เน้นกระบวนการพิสูจน์ ความมีเหตุมีผลและผลลัพธ์ที่ปรากฏ (บุญทิพย์ สิริธรรังศรี, 2562) ตำราเป็นผลงานวิชาการประเภทหนึ่งและเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่สำคัญในการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ชุดิมา สัจจามันท์, 2567) ตำราและหนังสือใช้ขอตำแหน่งทางวิชาการ โดยผลงานทางวิชาการที่สามารถใช้ตำแหน่งทางวิชาการตามตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2564 ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 งานวิจัย กลุ่ม 2 ผลงานทางวิชาการในลักษณะอื่น ประกอบด้วย 2.1) ผลงานวิชาการเพื่ออุตสาหกรรม 2.2) ผลงานวิชาการเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและการเรียนรู้ 2.3) ผลงานวิชาการเพื่อพัฒนานโยบายสาธารณะ 2.4) กรณีศึกษา (case study) 2.5) งานแปล 2.6) พจนานุกรม สารานุกรม นามานุกรม และงานวิชาการ ในลักษณะเดียวกัน 2.7) ผลงานสร้างสรรค์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 2.8) ผลงานสร้างสรรค์ด้านสุนทรียะ ศิลปะ 2.9) สิทธิบัตร 2.10) ซอฟต์แวร์ 2.11) ผลงานรับใช้ท้องถิ่นและสังคม 2.12) ผลงานนวัตกรรม กลุ่ม 3 ประกอบด้วย 3.1) ตำรา 3.2) หนังสือ 3.3) บทความทางวิชาการ

ผลงานทางวิชาการตามประกาศดังกล่าวจำแนกออกเป็นหลายประเภท แต่ประเภทที่คุ้นเคยกับนักวิชาการที่มักจะยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการส่วนใหญ่เป็น “ตำรา” และ “หนังสือ” เห็นได้ว่าตำราและหนังสือเป็นผลงานทางวิชาการที่มีคุณค่าในการถ่ายทอดองค์ความรู้ของผู้เขียนเพื่อให้ผู้อ่านนำไปประยุกต์หรือต่อยอดทางวิชาการ ดังนั้นการเขียนตำราและหนังสือต้องเริ่มจากกรอบความคิด (Mindset) ของผู้เขียน ซึ่งควรเป็น (Growth Mindset) มากกว่า (Fixed Mindset) โดยบุญทิพย์ สิริธรรังศรี (2562) กล่าวถึงเทคนิควิธีการและศิลปะการเขียนประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1) เริ่มเขียนทันทีเมื่อมีข้อมูล 2) การใช้คำเชื่อมในการเขียน 3) เลือกรูปแบบการเขียนที่เหมาะสม และ 4) การป้องกันปัญหาทางจริยธรรมในการเขียน โดยเริ่มจากกระบวนการคิดตั้งแต่ชื่อเรื่องที่จะเขียน จากนั้นต้องสร้างเค้าโครงเรื่อง ที่แสดงมโนทัศน์หลักของผู้เขียนในแต่ละบทและมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันย่อในบท และสิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือต้องเป็นนักวางแผน กล่าวคือถ้าทำ (ผิดเป็นครู) มีความขยันหมั่นเพียรและอดทน (อิทธิบาท 4) ดังสุภาษิตที่ว่า “กรุงโรมไม่ได้สร้างเสร็จภายในวันเดียว” (อำนาจ ทองแสน, 2563) เห็นได้ว่าสุดท้ายแล้วการลงมือเขียนสำคัญที่สุด โดยทำความเข้าใจเนื้อหา รูปแบบ และต้องเขียนอย่างต่อเนื่องเพื่อไปสู่ความสำเร็จ

ถอดบทเรียน: การเขียนตำราและหนังสือ

จุดเริ่มต้นของการเขียนตำราและหนังสือ ที่ได้จากบทเรียนการอบรมและตามแนวคิดผู้เขียน ประกอบด้วย 1) การทบทวนตัวเอง 2) การทำความเข้าใจกับตำราและหนังสือ 3) การตกผลึกก่อนเขียนตำราและ

หนังสือ และ 4) ค้นหาภัยอันตราย

1. การทบทวนตัวเอง

การทบทวนตัวเองก่อนเขียนตำราและหนังสือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ช่วยให้สามารถพัฒนาผลงานเขียนได้อย่างมีคุณภาพและตรงตามวัตถุประสงค์ การทบทวนตัวเองเป็นการตั้งคำถามและสำรวจตนเองในหลากหลายมิติ เช่น ความเชี่ยวชาญและความรู้ที่มีอยู่เพียงพอหรือไม่ ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายคืออะไร และทิศทางของเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอจะเป็นอย่างไร นอกจากนี้ การทบทวนตัวเองยังช่วยให้เข้าใจถึงจุดแข็งและจุดที่ต้องปรับปรุงของตนเอง ซึ่งอาจรวมถึงการพิจารณาความสามารถในการสื่อสารเนื้อหาให้เข้าใจง่าย การวางโครงสร้างเนื้อหาให้สอดคล้องและต่อเนื่อง รวมไปถึงการเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย การทบทวนตัวเองอย่างละเอียดจะช่วยสร้างความมั่นใจและวางแผนการเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผลงานที่ออกมาสะท้อนถึงความรู้ ความเชี่ยวชาญ และคุณค่าทางวิชาการได้อย่างเต็มที่

การทบทวนตัวเองจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้เขียนที่จะทำการเขียนตำราและหนังสือ เพราะการเขียนที่เกิดจากแรงผลักดันภายใน (Intrinsic Motivation) ส่งผลต่อคุณภาพของงานมากกว่าแรงผลักดันภายนอก (Extrinsic Motivation) ซึ่งเกิดแรงกดดัน ความคาดหวัง ดังนั้นขั้นตอนการทบทวนตัวเอง ผู้เขียนต้องทำความเข้าใจว่าต้องการนำเสนอตำราและหนังสือแบบไหน โดยใช้หลัก 4W 1H เป็นกรอบแนวคิดตั้งต้น ดังนี้

1. Who (ใคร)

- กลุ่มเป้าหมายของผู้อ่านคือใคร เช่น นักศึกษา นักวิจัย หรือบุคคลทั่วไป
- ผู้เขียนมีบทบาทและความเชี่ยวชาญอย่างไรในสาขานั้น ๆ

2. What (อะไร)

- เนื้อหาที่ต้องการเขียนคืออะไร และจะครอบคลุมหัวข้อไหนบ้าง
- วัตถุประสงค์ของตำราหรือหนังสือคืออะไร เช่น เพื่อการเรียนการสอน หรือเพื่อเผยแพร่ความรู้ใหม่

3. Where (ที่ไหน)

- เนื้อหาจะถูกใช้ในบริบทใด เช่น ในห้องเรียน การวิจัย หรือการศึกษาเพิ่มเติม
- ช่องทางการเผยแพร่ เช่น สำนักพิมพ์ วิทยานิพนธ์ หรือแพลตฟอร์มออนไลน์

4. When (เมื่อไหร่)

- กำหนดเวลาที่เหมาะสมในการเขียนและเผยแพร่
- ระยะเวลาที่ผู้อ่านจะใช้ศึกษาและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในช่วงเวลานั้น ๆ

5. How (อย่างไร)

- วิธีการเขียนและการจัดโครงสร้างเนื้อหาให้มีความสอดคล้องและน่าสนใจ
- วิธีการสื่อสารเนื้อหาให้ชัดเจนและเข้าใจง่าย

ตัวอย่างการทบทวนตามแนวคิด 4W 1H

What ทบทวนว่ารายวิชา/ส่วนใดส่วนหนึ่งของรายวิชา/ประเด็นอะไร ที่จะใช้เป็นชื่อเรื่องของตำราหรือหนังสือ และจะทบทวนอะไรเพื่อใช้ประกอบการเขียน เช่น นำรายวิชาที่สอนมานั่งทบทวนว่าอะไรที่ต้องการถ่ายทอดต่อผู้อ่าน สิ่งสำคัญคือมโนทัศน์ความรู้อะไรที่จะถ่ายทอดผ่านตำราและหนังสือ เห็นได้ว่าคำว่า What มีความสอดคล้องกับบุญทิพย์ สิริธรรังศรี (2562) ที่กล่าวว่าผู้เขียนต้องมโนทัศน์ความรู้ทั้งที่เป็นความรู้สั่งสมจากประสบการณ์หรือที่เรียกว่าความรู้ที่ฝังลึกในตัวผู้เขียน (Tacit knowledge) และความรู้ในเชิงทฤษฎีหรือความรู้ที่เปิดเผยแล้ว (Explicit knowledge)

Where ทบทวนว่าการเขียนตำราหรือหนังสือควรค้นคว้าหนังสือ ตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากไหนเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ รวมทั้งการหาแหล่งทุนสนับสนุนว่าสามารถขอได้ที่ไหน เช่น ทุนจากมหาวิทยาลัยต้นสังกัด

When ทบทวนว่าจะเขียนเมื่อไหร่ โดยทบทวนคุณสมบัติของตัวเองว่ามีคุณสมบัติที่จะขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการในระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ หรือไม่ โดยการศึกษาตามเกณฑ์ของ ก.พ.อ. รวมทั้งการบริหารเวลา (time management) ในการเขียนว่าจะใช้ช่วงเวลาใดในการเขียน เช่น ทุกวันเวลา 05.00-06.00 น. ด้วยเหตุผลส่วนตัวว่าร่างกายได้พักผ่อนเต็มที่จากการนอนหลับ ซึ่งการบริหารเวลาขึ้นอยู่กับวงจรชีวิตหรือนาฬิกาชีวิตของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน

Who ทบทวนว่าใครจะเป็นกลุ่มเป้าหมายในการอ่าน เพื่อใช้ในการตัดสินใจว่าจะเลือกเขียนตำราหรือหนังสือ เพราะกลุ่มเป้าหมายมีความแตกต่างกัน รวมทั้งใครจะเป็นที่ปรึกษาในการเขียน หรือใครจะสนับสนุนการเขียนด้านเวลา ด้านงบประมาณ

How ทบทวนว่าจะทำอย่างไรเพื่อให้การเขียนตำราหรือหนังสือประสบความสำเร็จ ซึ่งแต่ละบุคคลมีการวางแผนที่แตกต่างกัน เช่น ว่าโครงร่างอย่างไร การวางแผนการเขียนตาม Roadmap ตามช่วงเวลา เป็นต้น และสิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือต้องเป็นนักวางแผน กล่าวคือ ถ้าคิด ถ้าทำ (ผิดเป็นครู) มีความขยัน มั่นเพียรและอดทน (อธิบาท 4) ดังสุภาษิตที่ว่า “กรุงโรมไม่ได้สร้างเสร็จภายในวันเดียว” (อำนาจ ทองแสน, 2563)

เห็นได้ว่าการทบทวนตัวเองตามแนวคิด 4W 1H มีความสอดคล้องกับแนวคิดของบุญทิพย์ สิริธรรังศรี (2554) ที่กล่าวว่าการเขียนตำราจำเป็นต้องคำนึงหลักการ 3 ประการ ดังนี้ 1) The purpose: why are you writing? ต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน 2) The audience: who are you writing for? ต้องรู้ว่าเขียนขึ้นเพื่อใครหรือใครเป็นผู้อ่าน และ 3) The types of writing: how would you describe the writing? เขียนอย่างไรดี ผู้อ่านจึงจะเข้าใจและบรรลุวัตถุประสงค์ของการอ่าน การทบทวนตัวเองนอกจากนำ 4W 1H เป็นกรอบแนวคิดตั้งต้น แล้วสามารถนำแนวคิด 3 H ซึ่งประกอบด้วย Head Heart and Hand มาใช้ในการทบทวนตนเอง ดังนี้

1. Head (ความรู้)

- ความรู้และความเชี่ยวชาญของผู้เขียนที่นำมาใช้ในการเขียน
- การอัปเดตข้อมูลที่ถูกต้องและทันสมัย
- 2. Heart (ความรู้สึก)
 - ความตั้งใจและความมุ่งมั่นของผู้เขียนในการสร้างผลงานที่มีคุณค่า
 - การสื่อสารเนื้อหาด้วยความเข้าใจในความต้องการของผู้อ่าน
- 3. Hand (การปฏิบัติ)
 - ทักษะในการเขียน การจัดการเวลา และการทำงานอย่างเป็นระบบ
 - การนำเสนอเนื้อหาที่มีความชัดเจนและมีแบบแผนที่เหมาะสม

ตัวอย่างการทบทวนตามแนวคิด 3H

Head ทบทวนตัวเองว่าการเขียนตำราและหนังสืออยู่ในกระบวนการคิดของเราหรือไม่ โดยมีจุดมุ่งหมายอย่างไร หรือการทำงานวิชาการที่ผ่านมาเรามีทุนอะไรบ้าง เช่น เอกสารประกอบการสอน บทความวิจัย บทความวิชาการ ตำรา หรือหนังสือ ที่จะช่วยสนับสนุนตำราหรือหนังสือที่จะเขียนครั้งนี้ให้มีความแข็งแกร่งทางวิชาการมากขึ้น เพื่อตอบเกณฑ์ด้านลักษณะคุณภาพตามเกณฑ์ ก.พ.อ. **ระดับ A ในข้อ 2** มีการสอดแทรกความคิดริเริ่มและประสบการณ์หรือผลงานวิจัยของผู้เขียน ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

Heart ทบทวนแรงผลักดันที่เกิดภายในใจของผู้เขียนว่าพร้อมหรือยังที่จะเขียน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะตำราหรือหนังสือที่เขียนมีคุณค่าทางจิตใจที่สะท้อนผ่านตัวหนังสือของผู้เขียน ดังนั้น ใจที่ปรารถนาที่จะถ่ายทอดจึงเป็นสิ่งสำคัญ

Hand ทบทวนว่าที่ผ่านมาเราลงมือเขียนหรือไม่ เขียนแล้วเจอปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง ที่ผ่านมาเราทำอย่างไรกับปัญหาที่พบเจอ เพื่อใช้เป็นประสบการณ์ในการลงมือเขียนครั้งนี้ หากไม่เคยมีประสบการณ์โดยตรงเนื่องจากการเขียนครั้งแรก อาจใช้ประสบการณ์ที่ได้รับจากกัลยาณมิตร หรือจากการอบรมต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการลงมือทำ เพราะการลงมือทำเท่านั้นที่จะสำเร็จ

สรุปได้ว่า การทบทวนตัวเองตามแนวคิด **4W 1H** และ **3 H** มาใช้เป็นกรอบในการเริ่มต้นเขียนตำราหรือหนังสือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งเพราะการเริ่มต้นด้วยใจปรารถนาจะเป็นจุดเริ่มต้นที่มีชัยเกินกว่าครึ่ง แต่การลงมือทำสำคัญที่สุด

2. การทำความรู้จักตำราและหนังสือ

การเขียนตำราและหนังสือผู้เขียนต้องทำความเข้าใจใน 4 ประเด็นตามประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2564 ได้แก่ *ค่านิยม รูปแบบ การเผยแพร่ และลักษณะคุณภาพ* เพื่อนำสู่การลงมือเขียนตามรายละเอียดดังนี้

2.1 ทำความรู้จักตำรา

คำนิยามตำรา

ตำรา (Academic Books) หมายถึง งานวิชาการที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนทั้งวิชาหรือเป็นส่วนหนึ่งของวิชา ซึ่งเกิดจากการนำข้อค้นพบจากทฤษฎี จากงานวิจัย ของผู้ขอ หรือความรู้ที่ได้จากการค้นคว้าศึกษา มาวิเคราะห์ สังเคราะห์รวบรวมและเรียบเรียง โดยมีมีโนทัศน์ที่ผู้เขียนกำหนดให้เป็นแกนกลาง ซึ่งสัมพันธ์กับมีโนทัศน์ย่อยอื่นอย่างเป็นระบบ มีเอกภาพสัมพันธ์ภาพ และสารัตถภาพตามหลักการเขียนที่ดี ใช้ภาษาที่เป็นมาตรฐานทางวิชาการ และให้ความรู้ใหม่ อันเป็นความรู้สำคัญที่มีผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวงการวิชาการนั้น ๆ เนื้อหาสาระของตำราต้องมีความทันสมัยเมื่อพิจารณาถึงวันที่ผู้เขียนเสนอขอกำหนด ตำแหน่งทางวิชาการ ทั้งนี้ผู้ขอกำหนดตำแหน่งจะต้องระบุวิชาที่เกี่ยวข้องในหลักสูตรที่ใช้ตำราเล่มที่เสนอขอตำแหน่งทางวิชาการด้วยผลงานทางวิชาการที่เป็น “ตำรา” นี้ อาจได้รับการพัฒนาขึ้นจากเอกสารคำสอนจนถึงระดับที่มีความสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งผู้อ่านอาจเป็นบุคคลอื่นที่มีใช้ผู้เรียนในวิชานั้น แต่สามารถอ่านและทำความเข้าใจในสาระของตำรานั้นด้วยตนเองได้โดยไม่ต้องเข้าศึกษาในวิชานั้น หากผลงานทางวิชาการที่เคยเสนอเป็นเอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารคำสอนไปแล้ว จะนำมาเสนอเป็นตำราไม่ได้ เว้นแต่จะมีการพัฒนาจนเห็นได้ชัดว่าเป็นตำรา

Key Success สำคัญเกี่ยวกับนิยามตำรา

1. การเขียนตำรามีความเกี่ยวข้องกับรายวิชา
2. สามารถเขียนทั้งวิชาหรือเป็นส่วนหนึ่งของวิชา
3. กลุ่มผู้อ่านมุ่งเน้นผู้เรียน
4. สามารถพัฒนาขึ้นจากเอกสารคำสอนจนถึงระดับที่มีความสมบูรณ์ที่สุด
5. ผลงานทางวิชาการที่เคยเสนอเป็นเอกสารประกอบการสอนหรือเอกสาร

คำสอนไปแล้วจะนำมาเสนอเป็นตำราไม่ได้ เว้นแต่จะมีการพัฒนาจนเห็นได้ชัดว่าเป็นตำรา

รูปแบบของตำรา

ต้องมีรูปแบบที่ประกอบด้วยคำนำ สารบัญ เนื้อเรื่อง การอธิบายหรือการวิเคราะห์ การสรุป การอ้างอิง บรรณานุกรม และดัชนีค้นคว้า ทั้งนี้ควรมีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่ทันสมัยและครบถ้วนสมบูรณ์ การอธิบายสาระสำคัญมีความชัดเจน โดยอาจใช้ข้อมูล แผนภาพ ตัวอย่าง หรือกรณีศึกษา ประกอบจนผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจในสาระสำคัญนั้นได้โดยเบ็ดเสร็จ

Key Success สำคัญเกี่ยวกับรูปแบบตำรา

1. ต้องมีกรอบค้ำประกันตามระเบียบ ส่วนใหญ่จะไม่มี ดัชนีค้นคว้า
2. แหล่งอ้างอิงต้องทันสมัยและครบถ้วน

การเผยแพร่ตำรา

การเผยแพร่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง โดยต้องแสดงหลักฐานว่าได้ผ่าน

การประเมิน โดยคณะผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (peer reviewer) ที่มาจากหลากหลายสถาบัน ดังนี้ 1) การเผยแพร่ด้วยวิธีการตีพิมพ์ หรือ 2) การเผยแพร่โดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น ๆ เช่น การเผยแพร่ในรูปแบบของซีดีรอม, e-learning, online learning 3) การเผยแพร่เป็น e-book โดยสำนักพิมพ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับ การเผยแพร่งานดังกล่าวจะต้องเป็นไปอย่างกว้างขวางมากกว่าการใช้ในการเรียนการสอน วิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรเท่านั้น จำนวนพิมพ์เป็นดัชนีหนึ่งที่สามารถแสดงการเผยแพร่อย่างกว้างขวางได้ แต่อาจใช้ดัชนีอื่นวัดความกว้างขวางในการเผยแพร่ได้เช่นกัน

กรณีที่ได้มีการพิจารณาประเมินคุณภาพของตำราแล้วไม่อยู่ในเกณฑ์ที่ ก.พ.อ. กำหนด การนำตำรานั้นไปแก้ไขปรับปรุงหรือเพิ่มเติมเนื้อหาในตำราเพื่อนำมาเสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการครั้งใหม่ สามารถกระทำได้ แต่ให้มีการประเมินคุณภาพตำราที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขนั้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง

Key Success สำคัญเกี่ยวกับการเผยแพร่ตำรา

1. มีหลักฐานการผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิหลากหลายสถาบันในสาขาวิชานั้น ๆ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (ไม่จำเป็นต้องอยู่ใน list รายชื่อผู้ประเมินตาม ก.พ.อ. กำหนด)
2. หากตำราที่ส่งแล้วไม่ผ่านตามเกณฑ์สามารถนำไปแก้ไขปรับปรุงเพื่อขอตำแหน่งในครั้งใหม่ได้แต่ต้องผ่านการประเมินคุณภาพตำราอีกครั้ง

ลักษณะคุณภาพตำรา

ลักษณะคุณภาพของตำรา แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ B A และ A+ ดังนี้

ระดับ B เป็นตำราที่มีเนื้อหาสาระทางวิชาการถูกต้องสมบูรณ์และทันสมัย มีแนวคิดและการนำเสนอที่ชัดเจนเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา

ระดับ A ใช้เกณฑ์เดียวกับระดับ B และต้อง 1) มีการวิเคราะห์และเสนอความรู้หรือวิธีการที่ทันสมัยต่อความก้าวหน้าทางวิชาการ และเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ 2) มีการสอดแทรกความคิดริเริ่มและประสบการณ์หรือผลงานวิจัยของผู้เขียน ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน 3) สามารถนำไปใช้อ้างอิงอย่างกว้างขวางต่อวงวิชาการระดับชาติหรือระดับนานาชาติ มีความละเอียดและความลุ่มลึกทางวิชาการในระดับสูง

ระดับ A+ ใช้เกณฑ์เดียวกับระดับ A และต้อง 1) มีลักษณะเป็นงานที่มีการสังเคราะห์ และสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ (Body of Knowledge) หรือทฤษฎีใหม่ทางวิชาการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง 2) มีการกระตุ้นให้เกิดความคิดและค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาจากการได้รับการอ้างอิงอย่างกว้างขวางในระดับนานาชาติ 3) เป็นที่เชื่อถือและยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในระดับนานาชาติ

Key Success สำคัญเกี่ยวกับลักษณะคุณภาพตำรา

1. ขอตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ B หาก A จะดี

2. ขอตำแหน่งทางวิชาการระดับรองศาสตราจารย์ ต้องระดับ A ระดับ A+ จะดี
3. ขอตำแหน่งทางวิชาการระดับศาสตราจารย์ ต้องระดับ ระดับ A+

2.2 ทำความรู้จักหนังสือ

คำนิยามหนังสือ

หนังสือ (Textbooks) หมายถึง หมายถึง งานวิชาการที่เกิดจากการค้นคว้า ศึกษาความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างรอบด้านและลึกซึ้ง มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์และเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยมโนทัศน์หลักที่เป็นแกนกลางและมโนทัศน์ย่อยที่สัมพันธ์กัน มีความละเอียดลึกซึ้ง ใช้ภาษาที่เป็น มาตรฐานทางวิชาการ ให้ทัศนะของผู้เขียนที่สร้างเสริมปัญญาความคิดและสร้างความ แข็งแกร่งทางวิชาการให้แก่สาขาวิชานั้น ๆ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาของหนังสือไม่จำเป็นต้องสอดคล้องหรือเป็นไปตามข้อกำหนดของหลักสูตรหรือของวิชาใดวิชาหนึ่ง ในหลักสูตร และไม่จำเป็นต้องนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนในวิชาใดวิชาหนึ่ง เนื้อหาสาระของหนังสือต้องมีความทันสมัยเมื่อพิจารณาถึงวันที่ผู้เขียนเสนอข้อกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ หากผลงานทางวิชาการที่เคยเสนอเป็นเอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารคำสอน ไปแล้วจะนำมาเสนอเป็นหนังสือไม่ได้

Key Success สำคัญเกี่ยวกับคำนิยามหนังสือ

1. ต่างจากตำรา คือ ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องหรือเป็นไปตามข้อกำหนดของหลักสูตรหรือของวิชาใดวิชาหนึ่ง ในหลักสูตร
2. กลุ่มผู้อ่านกว้างขึ้นจากผู้เรียนสู่วิชาการตามศาสตร์ของหนังสือ
3. เนื้อหาสาระของหนังสือต้องทันสมัยขณะยื่นข้อกำหนดตำแหน่งวิชาการ
4. เอกสารประกอบการสอน/คำสอนที่เสนอแล้วจะนำมาเสนอเป็นหนังสือไม่ได้

รูปแบบของหนังสือ

เป็นรูปเล่มที่ประกอบด้วย คำนำ สารบัญ เนื้อเรื่อง การวิเคราะห์ การสรุป การอ้างอิง บรรณานุกรม และดัชนีค้นคว้า ที่ทันสมัยและครบถ้วนสมบูรณ์ โดยอาจมีข้อมูล แผนภาพ ตัวอย่าง หรือกรณีศึกษาประกอบด้วยก็ได้ ตามรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้ 1) เป็นงานที่นักวิชาการเขียนทั้งเล่ม (authored book) คือเอกสารที่ผู้เขียนเรียบเรียง ขึ้นทั้งเล่มอย่างมีเอกภาพ มีรากฐานทางวิชาการที่มั่นคง และให้ทัศนะของผู้เขียนที่สร้าง เสริมปัญญา ความคิด และสร้างความแข็งแกร่งทางวิชาการ 2) เป็นงานวิชาการบางบทหรือส่วนหนึ่งในหนังสือที่มีผู้เขียนหลายคน (book chapter) โดยจะต้องมีความเป็นเอกภาพของเนื้อหาวิชาการ ซึ่งผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจ ในสาระสำคัญนั้นได้โดยเบ็ดเสร็จในแต่ละบท และเป็นงานศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบ มีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิทยาอันเป็นที่ยอมรับจนได้ข้อสรุปที่ทำให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือนำไปประยุกต์ใช้ได้ กรณีที่ในแต่ละบทมีผู้เขียนหลายคน จะต้องระบุบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนอย่างชัดเจน จำนวนบทที่จะนำมาแทนหนังสือ 1 เล่ม ต้องมีจำนวนอย่างน้อย 5

บท และมีจำนวนหน้ารวมกันแล้วไม่น้อยกว่า 80 หน้า โดยเนื้อหาสาระของบทในหนังสือ ทั้ง 5 บท จะต้องไม่ซ้ำซ้อนกันและอยู่ในขอบข่ายสาขาวิชาที่เสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ ทั้งนี้ อาจอยู่ในหนังสือเล่มเดียวกันหรือหลายเล่มก็ได้ และสำหรับการประเมิน คุณภาพจะต้องประเมินคุณภาพโดยรวมทั้งหมด

Key Success สำคัญเกี่ยวกับรูปแบบหนังสือ

1. ต้องมีกรอบคูประกอบตามที่ระบุ ส่วนใหญ่จะไม่มี *ดัชนีค้นคำ*
2. เป็นงานที่ผู้เขียนเขียนทั้งเล่ม (authored book) หรือเป็นงานวิชาการบางบทหรือส่วนหนึ่งในหนังสือที่มีผู้เขียนหลายคน (book chapter)
3. หนังสือ 1 เล่ม สามารถใช้ขอผลงานได้คนเดียว
4. หนังสือ 1 เล่ม ต้องมีจำนวน อย่างน้อย 5 บท และหน้ารวมกันไม่น้อยกว่า 80 หน้า

การเผยแพร่หนังสือ

หนังสือต้องเผยแพร่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง โดยต้องแสดงหลักฐานว่าได้ผ่านการประเมิน โดยคณะผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (peer reviewer) ที่มาจากหลากหลายสถาบัน ดังนี้ 1) การเผยแพร่ด้วยวิธีการตีพิมพ์ 2) การเผยแพร่โดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อาทิ การเผยแพร่ในรูปของซีดีรอม 3) การเผยแพร่เป็น e-book โดยสำนักพิมพ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับ การเผยแพรดังกล่าว นั้นจะต้องเป็นไปอย่างกว้างขวาง โดยจำนวนพิมพ์เป็นดัชนีหนึ่ง ที่อาจแสดงการเผยแพร่อย่างกว้างขวางได้ แต่อาจใช้ดัชนีอื่นวัดความกว้างขวาง ในการเผยแพร่ได้เช่นกัน กรณีที่ได้มีการพิจารณาประเมินคุณภาพของหนังสือแล้วไม่อยู่ในเกณฑ์ที่ ก.พ.อ. กำหนด การนำหนังสือนั้นไปแก้ไขปรับปรุงหรือเพิ่มเติมเนื้อหาในหนังสือ เพื่อนำมาเสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการครั้งใหม่ สามารถกระทำได้ แต่ให้มีการประเมินคุณภาพหนังสือที่ได้รับ การปรับปรุงแก้ไขนั้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง

Key Success สำคัญเกี่ยวกับการเผยแพร่หนังสือ

1. เช่นเดียวกับตำรา มีหลักฐานการผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิหลากหลายสถาบันในสาขาวิชานั้น ๆ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง (ไม่จำเป็นต้องอยู่ใน list รายชื่อผู้ประเมินตาม ก.พ.อ. กำหนด)
2. เช่นเดียวกับตำรา หากหนังสือที่ส่งแล้วไม่ผ่านตามเกณฑ์สามารถนำไปแก้ไขปรับปรุงเพื่อขอตำแหน่งในครั้งใหม่ได้แต่ต้องผ่านการประเมินคุณภาพตำราอีกครั้ง

ลักษณะคุณภาพหนังสือ

- แบ่งออกเป็น 3 ระดับ เช่นเดียวกับตำรา คือ B A และ A+ ดังนี้
- ระดับ B** เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระทางวิชาการถูกต้องสมบูรณ์และทันสมัย มีแนวคิดและ การนำเสนอที่ชัดเจนเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ
- ระดับ A** ใช้เกณฑ์เดียวกับระดับ B และต้อง 1) มีการวิเคราะห์และเสนอความรู้หรือ

วิธีการที่ทันสมัยต่อความก้าวหน้าทางวิชาการ และเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ 2) มีการสอดแทรกความคิดริเริ่มและประสบการณ์หรือผลงานวิจัยที่เป็นการแสดง ให้เห็นถึงความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ 3) สามารถนำไปใช้อ้างอิงอย่างกว้างขวางต่อวงวิชาการระดับชาติหรือระดับนานาชาติ มีความละเอียดและความลุ่มลึกทางวิชาการในระดับสูง

ระดับ A+ ใช้เกณฑ์เดียวกับระดับ A และต้อง 1) มีลักษณะเป็นงานที่มีการสังเคราะห์และสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ (Body of Knowledge) หรือทฤษฎีใหม่ทางวิชาการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง 2) มีการกระตุ้นให้เกิดความคิดและค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาจากการได้รับ การอ้างอิงอย่างกว้างขวางในระดับนานาชาติ 3) เป็นที่เชื่อถือและยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในระดับนานาชาติ

Key Success สำคัญเกี่ยวกับลักษณะคุณภาพหนังสือ

1. ขอตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ B หาก A จะดี
2. ขอตำแหน่งทางวิชาการระดับรองศาสตราจารย์ ต้องระดับ A ระดับ A+ จะดี
3. ขอตำแหน่งทางวิชาการระดับศาสตราจารย์ ต้องระดับ ระดับ A+

สรุปจากขั้นตอนทำความเข้าใจคำราและหนังสือช่วยให้ผู้เขียนมีทิศทางการเขียนสู่ความสำเร็จเนื่องจากข้อกำหนดต่าง ๆ ช่วยตีกรอบให้กับผู้เขียน โดยเริ่มตั้งแต่เรื่องที่จะนำมาเขียนในการเขียนตำราควรเชื่อมโยงกับรายวิชาโดยเป็นทั้งหมดหรือส่วนหนึ่งของรายละเอียดวิชา องค์ประกอบต่างๆ ของตำราและหนังสือที่ต้องมีครบถ้วน การเผยแพร่ที่เป็นไปตามเกณฑ์ และลักษณะคุณภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะกำหนดทิศทางการเขียนให้กับผู้เขียน

3. การตกผลึกก่อนเขียนตำราและหนังสือ

การตกผลึกก่อนเขียนตำราและหนังสือ เป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากจะทำให้ผู้เขียนมีโครงสร้างความคิดที่มีแบบแผน โดยเริ่มจาก

1. ตกผลึกด้านผู้เขียนว่าจะเขียนคนเดียวหรือร่วมกับผู้เขียนอื่น ในส่วนของหนังสือสามารถเขียนได้ 2 แบบ 1) ผู้เขียนคนเดียวทั้งเล่ม (authored book) และ 2) ผู้เขียนหลายคน (book chapter) หากมีผู้เขียนมากกว่า 1 คน (book chapter) เนื้อหาไม่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับ chapter อื่น ๆ แต่ต้องแสดงถึงความมีเอกภาพใน chapter นั้น ๆ และแสดงให้เห็นให้อ่านเข้าใจในสิ่งที่เขียนในแต่ละ chapter

ตัวอย่าง ด้านผู้เขียนในการเขียนหนังสือ “ภาวะผู้นำทางการศึกษายุคโลกพลิกผัน” มีผู้เขียน 2 คน โดยผู้เขียนคนที่ 1 เขียนบทที่ 1-8 ผู้เขียนคนที่ 2 เขียนบทที่ 9 ซึ่งเนื้อหาบทที่ 1-8 ไม่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกับบทที่ 9 แต่อยู่ภายใต้จุดเน้นตามชื่อเรื่อง “ภาวะผู้นำทางการศึกษายุคโลกพลิกผัน” และผู้แต่งคนที่ 1 เท่านั้นที่จะนำมาใช้ในการขอตำแหน่งทางวิชาการ จากตัวอย่างการตั้งชื่อ

2. ตกผลึกด้านชื่อตำราหรือหนังสือ ชื่อเรื่องมีความสำคัญมากเนื่องจากจะสื่อว่าผู้เขียนจะถ่ายทอดอะไรผ่านตำราและหนังสือเล่ม ดังนั้นชื่อเรื่องผู้เขียนต้องชัดเจน เพราะเป็นจุดเริ่มต้นในการนำมาออกแบบรายละเอียดของเนื้อหาแต่ละบท โดยชื่อตำราต้องตั้งตามชื่อรายวิชา (หากเขียนทั้งหมดตาม

คำอธิบายรายวิชา) หรือชื่ออื่น ๆ ที่แสดงถึงประเด็นที่เลือกจากคำอธิบายรายวิชา (หากเขียนบางส่วนตามคำอธิบายรายวิชา) ส่วนการตั้งชื่อหนังสือควรหลีกเลี่ยงการตั้งชื่อที่ซ้ำกับหนังสือที่เคยมีมาก่อน ก่อนตั้งชื่อผู้เขียนควรหาข้อมูลว่ามีใครเขียนแล้วหรือไม่ เพราะหากตั้งชื่อเหมือนกันและเนื้อหาไม่ได้มีข้อมูลอะไรที่เด่นกว่าหรือแปลกกว่าหรือเป็นปัจจุบันกว่า ก็จะทำให้หนังสือที่เขียนลดคุณค่าลง การตั้งชื่อเรื่องบางครั้งเราอาจมีเพียงประเด็นที่สนใจ แต่อาจจะยังไม่สามารถตั้งชื่อเรื่องที่ถูกต้องได้ ก็ไม่เป็นไร เมื่อเขียนแล้วเสร็จอาจมาตั้งทีหลัง เพื่อให้สอดคล้องหรือครอบคลุมประเด็นที่เขียน ซึ่งการตั้งชื่อควรดึงดูดความสนใจแก่ผู้อ่าน การตั้งชื่อเรื่อง อาจเป็นประโยคบอกเล่าหรือเป็นคำถามก็ได้ (บุญทิพย์ สิริธรงค์ศรี, 2554)

ตัวอย่าง การตั้งชื่อ หนังสือ “ภาวะผู้นำทางการศึกษายุคโลกพลิกผัน” จากตัวอย่างการตั้งชื่อสะท้อนถึงจุดเน้นของเนื้อหาว่าเป็นภาวะผู้นำทางการศึกษายุคโลกพลิกผันเท่านั้น ส่วนภาวะผู้นำที่ผ่านมามีเป็นจุดย่อย โดยอาจสรุปภาพรวมภาวะผู้นำทางการศึกษาในอดีตก่อนถึงยุคโลกพลิกผัน ว่ามีภาวะผู้นำทางการศึกษาลักษณะใดบ้าง แต่ไม่ต้องรายละเอียดในแต่ภาวะผู้นำ เพราะเป็นการนำเรื่องเก่ามาเล่าใหม่

3. ตกผลึกด้านเนื้อหา เริ่มจากรายวิชาที่เลือกมาเขียนตำราควรมีความสอดคล้องกับวุฒิ ประสบการณ์การสอน สอดคล้องกับแนวคิดของบุญทิพย์ สิริธรงค์ศรี (2554) ที่ให้สำคัญกับหลักการเขียนตำรา ดังนี้ 1) Select a title or topic that you are writing about การเลือกหัวข้อเรื่อง 2) Brain storming การระดมความคิดจากความรู้ที่มีอยู่ในเรื่องที่จะเขียน 3) Organising and shaping การวางโครงร่างของบทความหรือตำรา และจัดกลุ่มให้เหมาะสม หากงานเขียนคนเดียวอาจหาผู้เชี่ยวชาญช่วยพิจารณาโครงร่างของตำรา และ 4) Writing การลงมือเขียน ส่วนเนื้อหาในการเขียนหนังสือไม่ต้องสอดคล้องกับรายวิชาใด ๆ ชื่อเรื่องควรมีความทันสมัยและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคนี้ ๆ โดยเนื้อหาต้องมีความเชื่อมโยงกับชื่อหนังสือ รวมทั้งรายละเอียดของหัวข้อบท หัวข้อย่อย และรายละเอียดเนื้อหา โดยผู้เขียนสามารถแบ่งบทว่าควรจะมีกี่บทในหนังสือเพื่อให้ครอบคลุมชื่อเรื่อง แต่ไม่ควรน้อยกว่า 5 บท และหน้าไม่น้อยกว่า 80 หน้า เนื้อหาแต่ละบทต้องไม่ซ้ำซ้อนกัน เช่น ในบทที่ 1 กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำไปแล้ว ในบทอื่น ๆ ไม่ควรมีรายละเอียดของภาวะผู้นำ เนื้อหาแต่ละบทความต้องมีความสม่ำเสมอ (consistently) ในด้านจำนวนหน้า เช่น บทที่ 1 มีเนื้อหาจำนวน 35 หน้า บทที่ 2 มี จำนวนหน้า 109 หน้า แสดงว่าไม่มี consistently

ตัวอย่าง เนื้อหา หนังสือ “ภาวะผู้นำทางการศึกษายุคโลกพลิกผัน” มี 6 บท โดยผู้เขียนกำหนดโครงร่างของเนื้อหา (outline) ดังนี้ บทที่ 1 การเปลี่ยนแปลงยุคในโลกพลิกผัน บทที่ 2 ทฤษฎีภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคโลกพลิกผัน บทที่ 3 ภาวะผู้นำทางการศึกษาในยุคโลกพลิกผันกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน บทที่ 4 คุณลักษณะและอุปนิสัยที่มีประสิทธิผลของผู้นำทางการศึกษาในยุคโลกพลิกผัน บทที่ 5 ทักษะที่จำเป็นของผู้นำทางการศึกษาในยุคโลกพลิกผัน และบทที่ 6 จิตวิทยาของผู้นำทางการศึกษาในยุคโลกพลิกผัน

4. ตกผลึกด้านการอ้างอิง ผู้เขียนต้องทำความเข้าใจหลักการอ้างอิงที่ถูกต้องเพื่อ

ป้องกันการลอกผลงานวิชาการ (plagiarism) ที่พบบ่อยคือ การคัดลอกผลงานตนเอง (plagiarism of self) ซึ่งต้องอ้างอิงเสมอ หรือการนำผลงานเรื่องเดียวกันไปเผยแพร่มากกว่าหนึ่ง (duplicate) plagiarism of structure และละเมิดลิขสิทธิ์ (copyright) เช่น จากภาพที่ใช้ประกอบในหนังสือ ควรศึกษาว่าสามารถนำมาใช้ได้โดยไม่ต้องบอกหรือต้องบอกกล่าว (มีหนังสือขอใช้เป็นลายลักษณ์อักษร/ไม่มี) แม้แต่การออกแบบปก ต้องสื่อถึงชื่อเรื่องและเนื้อหาภาพที่ใช้ละเมิดลิขสิทธิ์ โดยยึดตามหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2564 ในข้อ (5.1.5) จริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาการในการพิจารณากำหนดตำแหน่ง ต้องคำนึงถึงจริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาการ ดังนี้

(1) ต้องมีความซื่อสัตย์ทางวิชาการ ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาเป็นผลงานของตน ไม่ลอกเลียนผลงานของผู้อื่น ไม่สร้างข้อมูลหรือข้อเท็จจริงอันไม่มีอยู่จริง (fabrication) ไม่บิดเบือนข้อมูลหรือข้อเท็จจริง (falsification) ไม่นำผลงานของตนเองในเรื่องเดียวกันไปเผยแพร่ในวารสารวิชาการมากกว่าหนึ่งฉบับ ในลักษณะที่จะทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นผลงานใหม่ รวมถึงไม่คัดลอกข้อความใด ๆ จากผลงานเดิมของตน โดยไม่อ้างอิงผลงานเดิมตามหลักวิชาการ

(2) ต้องอ้างอิงบุคคลหรือแหล่งที่มาของข้อมูลหรือนำมาใช้ในผลงานทางวิชาการของตนเองเพื่อแสดงหลักฐานของการค้นคว้า

(3) ต้องไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ทางวิชาการจนละเลยหรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นหรือสิทธิมนุษยชน

(4) ผลงานทางวิชาการต้องได้มาจากการศึกษาโดยใช้หลักวิชาการ เป็นเกณฑ์ ปราศจากอคติ และเสนอผลงานตามความเป็นจริง ไม่จงใจเบี่ยงเบนผลการศึกษาหรือวิจัย โดยหวังผลประโยชน์ส่วนตัว หรือเพื่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น และเสนอผลงานตามความเป็นจริง ไม่ขยายข้อค้นพบ โดยปราศจากการตรวจสอบยืนยันในทางวิชาการ

(5) ต้องนำผลงานทางวิชาการไปใช้ประโยชน์ในทางที่ชอบธรรมและชอบด้วยกฎหมาย

(6) หากผลงานทางวิชาการมีการใช้ข้อมูลจากการทำการวิจัยในคน หรือสัตว์ ผู้ขอจะต้องยื่นหลักฐานแสดงการอนุญาตจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของสถาบัน ที่มีการดำเนินการ

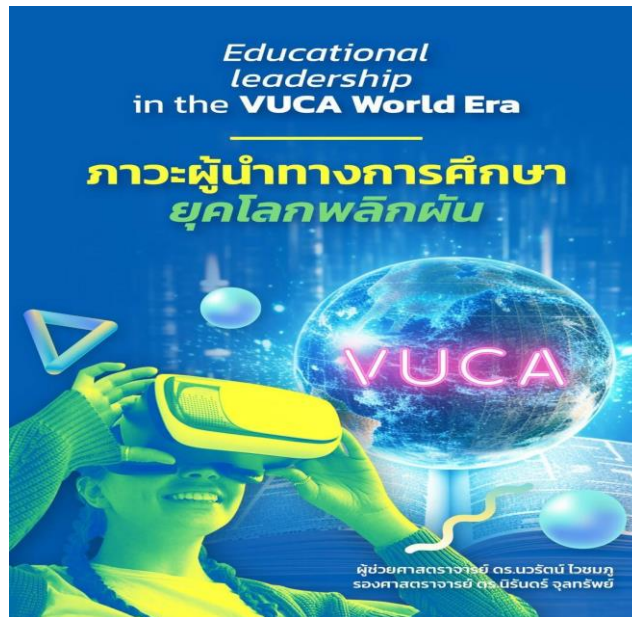
4. ค้นหากัลยาณมิตร

การดำเนินการใด ๆ กัลยาณมิตรถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในทุก ๆ มิติไม่ว่าจะเป็นมิติด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ เนื่องจากกัลยาณมิตรที่ดีเปรียบเทียบกับไฟฉายที่ส่องแต่สิ่งดี ๆ และสวยงาม ดังนั้น การเขียนตำราและหนังสือ การได้กัลยาณมิตรที่ดีจะช่วยให้ผู้เขียนเข้าใจเกี่ยวกับเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ความกระจ่างมากขึ้น ซึ่งสิ่งที่กัลยาณมิตรถ่ายทอดอาจเกิดจากประสบการณ์ตรงในการเขียนตำราและหนังสือ หรือประสบการณ์ทางอ้อมในการเข้ารับการอบรมจากผู้มีประสบการณ์ตรงที่หลากหลาย ดังนั้นก่อนเผยแพร่ควรมี

การ peer reviews ตำราและหนังสือทุกครั้ง รวมทั้งอาจทำการทดลอง (try out) ให้กัลยาณมิตรที่เป็นผู้อ่านช่วยสะท้อนว่าตำราและหนังสือที่เขียนทำให้เข้าใจอะไรเพิ่มหรือไม่

ตัวอย่างการเขียนหนังสือ

เรื่อง ภาวะผู้นำทางการศึกษายุคโลกพลิกผัน Educational leadership in the VUCA World Era

ภาพที่ 1 ปกหนังสือ ภาวะผู้นำทางการศึกษายุคโลกพลิกผัน

ที่มา: นพรัตน์ ไชยมภู และนิรันดร์ จุลทรัพย์ (2567)

การถอดบทเรียนที่ได้จากการอบรม ผู้เขียนนำสู่การปฏิบัติโดยการอธิบายแนวคิดตามภาพที่ 1 ดังนี้

1. ผู้เขียน ออกแบบการเขียนโดยการเขียนร่วม 2 คน (book chapter) โดยเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นของผู้เขียนคนที่ 1 ซึ่งจะใช้อธิบายกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ
2. ชื่อเรื่อง ผู้เขียนต้องการถ่ายทอดภาวะผู้นำทางการศึกษายุคโลกพลิกผันว่ามีความแตกต่างอย่างไรกับยุคโลกที่ยังไม่มีการพลิกผัน
3. การออกแบบปก ผู้เขียนใช้ภาพที่สื่อถึงภาวะผู้นำทางการศึกษายุคโลกพลิกผัน และใช้ภาพที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้อง สอดคล้องกับบุญทิพย์ สิริธรรังศรี (2562) ที่กล่าวว่า ภาพประกอบตำราหรือหนังสือ ควรถ่ายทำเองหรือเป็นภาพวาดใหม่ หากนำของผู้อื่นมาโดยตรงหรือดัดแปลงมาใช้ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของผลงาน ยกเว้นเป็นข้อมูลที่เปิดเผยมต่อสาธารณะที่เจ้าของอนุญาตไว้ สามารถนำมาใช้แต่ต้องอ้างอิงจากต้นฉบับให้ถูกต้อง
4. ผู้เขียนออกแบบเนื้อหาภายในบทออกเป็น 6 บท ซึ่งระหว่างการเขียนอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้เพื่อให้ครอบคลุมตามชื่อเรื่อง โดยจำนวนบทเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรง

ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2564 โดยหนังสือต้องมีจำนวนอย่างน้อย 5 บท และมีจำนวนหน้ารวมกันแล้วไม่น้อยกว่า 80 หน้า

สรุป

การเขียนตำราและหนังสือ “ไม่ใช่เรื่องยากแต่ก็ไม่ใช่เรื่องง่าย” จึงเป็นความท้าทายของผู้เขียนที่จะเขียนภายใต้ปัจจัยขับเคลื่อนความสำเร็จที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล โดยสามารถประยุกต์ใช้การถอดบทเรียนที่เริ่มจาก 1) การทบทวนตัวเอง โดยนำ 4W 1H และ 3H มาเป็นกรอบแนวคิดและสร้างแรงบันดาลใจ 2) การทำความเข้าใจกับตำราและหนังสือตามเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อขอตำแหน่งวิชาการ 3) การทดลองก่อนเขียน ทำให้เข้าใจทิศทางเป้าหมายที่ชัดเจน และ 4) ค้นหาพันธมิตร เพื่อแลกเปลี่ยนแนวคิดรวมทั้งการช่วยอ่านสิ่งที่เขียนว่าควรมีการเพิ่มเติม แก้ไข หรือปรับปรุงส่วนใด

เอกสารอ้างอิง

- ราชกิจจานุเบกษา .(2565). ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2564
- ชุติมา สัจจานันท์, บุญทิพย์ สิริธรงค์ศรี, สิริวรรณ ศรีหล และนนทยา มณีศิลป์.(2567). เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตรการเขียนตำราระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพ. นนทบุรี: สำนักการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญทิพย์ สิริธรงค์ศรี. (2554). หลักการและเทคนิคการเขียนตำรา. วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ, 5(2):1-7.
- บุญทิพย์ สิริธรงค์ศรี. (2563). การเขียนตำราและหนังสือเพื่อขอตำแหน่งทางวิชาการ. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 30(2):1-9.
- อำนาจ ทองแสน. (2563). การเขียนหนังสือ ตำราวิชาการ: เขียนอย่างไรให้ได้รับการตีพิมพ์. วารสารวิจัยและนวัตกรรมการอาชีวศึกษา, 4(2):1-6.